

БРИФ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ: §§ ЦИВІЛЬНА КОНФІСКАЦІЯ НЕОБҐРУНТОВАНИХ АКТИВІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Цивільна конфіскація є ефективним механізмом боротьби з набуттям і користуванням незаконними та необґрунтованими активами у світі.

Аналіз запровадженої в українське законодавство моделі цивільної конфіскації необґрунтованих активів без обвинувального вироку суду показав, що **українське законодавство загалом відповідає міжнародним стандартам і кращій практиці завдяки наданню широких процесуальних прав стороні відповідача та третім особам.**

З огляду на практику іноземних країн, де подібні інструменти вже запроваджено, їхня ефективність безпосередньо залежить від практики застосування цих положень як правоохоронними органами, так і судами.

Задля забезпечення справедливої та неупередженої реалізації інституту цивільної конфіскації необґрунтованих активів, а **також запобігання подальшому визнанню Європейським судом з прав людини порушень прав людини Україною рекомендуємо Верховному Суду та Вищому антикорупційному суду розглянути можливість реалізації таких пропозицій:**

1. Верховному Суду розробити роз'яснення з ґрунтовним тлумаченням того, що слід розуміти та як визначати **«дії посадовця, які тотожні за змістом здійсненню права розпорядження активами»** та **«набуття активів за дорученням»** у справах про цивільну конфіскацію необґрунтованих активів у номінальних власників.

Хоч підстави для конфіскації активів, які лише формально належать третім особам, передбачені в чинному законі та потенційно надають можливість охопити широке коло активів та номінальних власників, яким воно може належати, попередні випадки їх тлумачення національними судами свідчать про використання обмежувального тлумачення.

2. **Зважаючи на міжнародні стандарти та практику Європейського суду з прав людини, під час розгляду такої категорії справ Вищому антикорупційному суду слід забезпечити необхідні процесуальні гарантії для власників оспорюваних активів:**

- відповідачам за такими справами має бути забезпечена обґрунтована можливість доведення власних аргументів у національних судах як у письмовій, так і в усній формі;

- слухання потрібно проводити у змагальному порядку;
 - докази разом із підтверджувальними документами мають бути розглянуті належним чином;
 - арешт має відбуватися лише відповідно до закону та у випадках, коли є обґрунтований ризик вважати, що активи можуть бути знищені/приховані чи в інший спосіб втратити свою вартість із вини власника.
3. Доки не буде внесено відповідних змін до законодавства, **Верховному Суду необхідно роз'яснити, на якому етапі, за якими критеріями та в якій формі суд визначає достатність поданих правоохоронними органами доказів** необґрунтованості набутих активів для перекладання тягаря доведення законності джерел походження активів на відповідача. Додаткового роз'яснення потребує питання допустимості доказів, зокрема: **чи можна використати докази, зібрані в межах кримінального провадження, та якою мірою, які докази можна використати, якщо кримінальне провадження попередньо відкрито не було.**
 4. З огляду на необхідність надання суду розумної дискреції, правова невизначеність у наведених вище питаннях може завадити власникам оспорюваного майна, правоохоронним органам та самим судам діяти в межах закону та користуватися своїми правами повною мірою.
 5. Доки не буде внесено відповідних змін до законодавства, Верховний Суд повинен роз'яснити: **1) чи зобов'язана особа обґрунтовувати правомірність джерела свого доходу, який вона отримала до набуття нею повноважень; 2) наскільки «глибоко» власник має доводити походження своїх статків, необхідних для набуття оспорюваних активів.**

Адже відповідно до статті 291 ЦПК України суд повинен встановити законність доходів, необхідних для придбання оспорюваних активів, але закон мовчить щодо часових меж отримання таких доходів.

Київ, 2020

